

Nr 26.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1937 kl. 12 m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion angående tillförsäkrande
åt vissa arrendatorer av husrum och vedbrand på livs-
tid från förut arrenderad fastighet.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 254, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Strindlund* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i samband med pågående översyn av arrendelagen låta verkställa utredning och inkomma med förslag till sådan ändring däri att arrendator av egendom, som faller under den allmänna arrendelagens särskilda sociala arrendebestämmelser och den norrländska arrendelagen, vilken innehaft sin fastighet i 25 år samt uppnått en ålder av 60 år, tillförsäkras husrum och vedbrand för sin livstid från den fastighet han brukat.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse för desamma ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

De särskilda sociala arrendebestämmelserna i *lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom* avse jordbruksarrenden under bolag, ekonomiska föreningar och vissa med dem likställda jordägare samt under fideikommiss, allt under förutsättning att arrendet omfattar odlad jord till en vidd av minst fyra och högst tjugufem hektar (45 och 55 §§).

Lagen den 25 juni 1909 om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand (norrländska arrendelagen) äger tillämpning å arrenden, som omfatta högst tjugufem hektar odlad jord och minst fyra hektar inrösningsjord, därest jorden vid arrendeavtalets ingående ägdes av bolag, ekonomisk förening och vissa med dem likställda jordägare.

Under år 1932 verkställdes en *allmän jordbruksräkning* i riket. De därvid insamlade uppgifterna hava bearbetats av statistiska centralbyrån, som i Sveriges officiella statistik (jordbruk med binäringar) lämnat en redogörelse därför.

Antalet brukningsdelar i riket utgjorde 1932 tillhopa 669,751, därav 241,134 med en åkerareal upp till 0.25 hektar, 60,258 om 0.26—1 hektar, 60,980 om 1—2 hektar samt 116,515 om 2—5 hektar.

Beträffande utarrenderade brukningsdelars antal och åkerareal i procent av samtliga brukningsdelar finnas i 1932 års jordbruksräkning uppgifter endast i fråga om brukningsdelar med mera än 2 hektar åker. Hela antalet

sådana brukningsdelar utgjorde 307,379. Av sistnämnda antal voro 60,192 utarrenderade (19.6 %), under det att 247,187 (80.4 %) brukades av ägaren själv. Till brukningsdelar med mera än 2 hektar åker hörde en sammanlagd åkerareal av 3,575,389 hektar (all åker utgjorde 3,724,625 hektar), varav 2,620,504 hektar (73.3 %) brukades av ägaren själv och 954,885 hektar (26.7 %) av arrendator.

Utarrenderade brukningsdelar förekomma i den relativt sett minsta utsträckningen vid småbruken, under det att arrendesystemet nått åtskilligt större omfattning vid de större brukningsdelarna.

Beträffande arrendesystemets utbredning i olika delar av landet må nämnas, att detsamma förekommer i stor utsträckning inom ett sammanhängande område, som utgöres av Uppland, Södermanland, Östergötland och norra kustlandet i Kalmar län, samt vidare på slättbygden i Malmöhus län och i hela Bergslagen, där bruks- och trävarubolagens jordinnehav nått den största omfattningen. Däremot har arrendesystemet sin minsta omfattning på Gotland, i Blekinge läns skogsbygd, i Västernorrlands läns kustland samt i Västerbottens och Norrbottens län, inom vilka områden åkerjorden till mera än 90 % brukas av självägare.

Spörsmålet om arrendatorernas ekonomiska ställning på ålderdomen synes i tämligen ringa utsträckning ha varit föremål för uppmärksamhet vid verkställda utredningar rörande jordfrågan.

Jordkommissionen har emellertid i del V av sitt betänkande (stat. off. utr. 1922: 48), vilken del upptages av en »redogörelse för resultatet av vissa av jordkommissionen företagna enquêter i jordfrågan», redogjort (å sid. 86—89) för vissa inkomna upplysningar rörande »arrendatorernas ekonomiska ställning på ålderdomen» i södra och mellersta Sverige. I fråga om innehållet av denna framställning tillåter sig utskottet hänvisa till betänkandet.

Såsom framgår av utskottets förut denna dag avgivna utlåtande, nr 24, hava särskilda sakkunniga — *1936 års arrendeutredning* — tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande arrendelagstiftningen. De närmare riktlinjerna för de sakkunnigas arbete finnas återgivna å sid. 4—6 i berörda utlåtande, till vilket utskottet i denna del får hänvisa.

I detta sammanhang må erinras om att med stöd av Kungl. Maj:ts den 11 september 1936 lämnade bemyndigande särskilda sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning beträffande frågan om pensionering av i enskild tjänst anställda personer. I direktiven för de sakkunnigas arbete uttalas, bland annat, att särskild uppmärksamhet skall ägnas sådana kategorier av anställda, vilka för närvarande äro sämst lottade i pensionshänseende såsom personer, anställda i småföretag av varjehanda art, samt kroppsarbetare.

I *förevarande motion* anföres, bland annat:

Bonden ja till och med åborättsinnehavaren brukar i allmänhet kunna vid överlåtelse av hemmanet eller åborätten tillförsäkra sig något s. k. undantag

eller födoråd. Arrendatorn däremot har därtill varken rätt eller möjlighet. Då krafterna svika och kontraktstiden är ute har arrendatorn icke ens bostad för återstående dagar. Inseende detta brukar också ett flertal av våra skogsbolag tillförsäkra sina gamla arrendatorer ett mindre födoråd vid deras avträdande från arrendet. Mången gång underlättas detta därav att arrendet övertages av arrendatorn närstående. Men om så icke är fallet och bolagets inställning är en annan än nu nämnts kan en utsliten arrendator utan vidare vråkas.

Principen, att den, som under större delen av sitt liv ägnat sina krafter åt visst företag, skall på ålderdomen tilldelas någon pension, har genomförts av stat och kommun och vinner alltmer terräng även bland privata företagare. Icke minst i fråga om de arrendatorer, varom nu är fråga, torde skäligheten i denna princip lätt kunna påvisas. Önskvärt vore också om dessa arrendatorer kunde tillförsäkras ett tillskott till ålderdomsförsörjningen från den egendom, på vars brukande de nedlagt sin mannakraft. Lämpligast synes mig detta kunna ske genom beredande av husrum inklusive bränsle. Givet är att hur liten fastighet som helst ej kan bära ett sådant onus och att ej heller lika starka skäl kunna anföras för tillförsäkrande åt arrendatorer utav mycket stora arrendejordar av dessa förmåner. Begränsning torde böra ske till sådana egendomar som falla under den allmänna arrendelagens särskilda sociala arrendebestämmelser (jordbruksarrenden under bolag och med dem likställda jordägare) samt den s. k. norrländska arrendelagen. Beredandet av dessa förmåner från fastigheterna kommer säkerligen att i praktiken innebära en ringa utgift för ägarna.

En förutsättning för denna rätt bör givetvis vara att brukaren innehaft fastigheten under viss minimitid, förslagsvis 25 år, och uppnått viss ålder, förslagsvis 60 år.

Såsom framgår av utskottets ovan lämnade redogörelse har åt särskilda sakkunniga — 1936 års arrendeutredning — uppdragits att verkställa utredning och avgiva förslag rörande arrendelagstiftningen. Syftet med utredningen, som skall omfatta ämnet i hela dess vidd och bedrivs i stort sett förutsättningslöst, är att undersöka möjligheterna att i olika hänseenden förbättra arrendatorernas ställning. Bland spörsmål, vilka under utredningsarbetet böra bli föremål för särskild uppmärksamhet, hava nämnts frågorna om arrendetidens längd, företrädesrätt för arrendator vid arrendetidens utgång till nytt arrende och vid arrendegårdens försäljning till inköp av densamma samt jordägarens byggnadsskyldighet. Vid utredningen skall till en allsidig och förutsättningslös prövning upptagas frågan, i vilken omfattning arrendebestämmelserna böra göras tvingande.

I förevarande motion hemställes nu, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den pågående översynen av arrendelagstiftningen verkställa utredning rörande sådan lagändring, att arrendator av egendom, som faller under den allmänna arrendelagens särskilda sociala arrendebestämmelser och den norrländska arrendelagen, vilken innehaft sin fastighet i 25 år samt uppnått en ålder av 60 år, tillförsäkras husrum och vedbrand för sin livstid från den fastighet, han brukat.

Omvårdnaden om medborgarna på ålderdomen har under det sista årtiondet varit föremål för statsmakternas synnerliga uppmärksamhet. Utskot-

Utskottet.

tet vill i detta sammanhang endast erinra om de förbättrade folkpensioner, som kommit till stånd genom 1935 års folkpensioneringslag, samt om den utredning, som bedrivs av kommittén angående pensionering av i enskild tjänst anställda. Genom de förhöjda folkpensionerna kommer givetvis även arrendatorernas ställning på ålderdomen att förbättras.

Det i motionen berörda spörsmålet är av ömtålig natur. Av stor betydelse för bedömandet av detsamma är givetvis den gestaltning, den reformerade arrendelagstiftningen i övrigt kan komma att få. Utskottet vill fästa uppmärksamheten på att lämpligheten av den av motionären föreslagna begränsningen till jord, varå den allmänna arrendelagens sociala bestämmelser eller norrländska arrendelagen äro tillämpliga, kan i och för sig vara föremål för olika meningar. I stort sett synas samma skäl föreligga att bereda exempelvis åtskilliga arrendatorer av kronojord och ecklesiastik jord motsvarande förmån. I detta sammanhang vill utskottet erinra, att enligt direktiven för arrendeutredningen möjligheterna för en utvidgning av den sociala arrendelagstiftningens tillämplighetsområde böra undersökas.

Utskottet, som nu icke är berett att taga ställning till den i motionen behandlade frågan, anser likväl, att spörsmålet bör av 1936 års arrendeutredning upptagas till en allsidig och förutsättningslös prövning, därvid jordägarnas berättigade intressen givetvis måste beaktas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionen till 1936 års arrendeutredning för att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag; samt

2) att motionen, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 mars 1937.

På andra lagutskottets vägnar:

SIGFRID HANSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sigfrid Hansson*, *Linder**, *P. Sandström**, *Hagman*, *John Gustavson*, *Knut Petersson*, *Sten** och *Ekströmer*;

från andra kammaren: herrar *Hage*, *Skoglund*, *Pettersson* i Hällbacken, *Johanson* i Hallagården och *Sandström* i Sollefteå*, fru *Nordgren* samt herrar *Hansson* i Örebro och *Barnekow*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.